Embargo tot moment van uitspreken. Gesproken tekst geldt. Toespraak van waarnemend voorzitter Frits Castricum
Opening Congres 13/14 maart 1992.

Congres, partijgenoten, dames en heren,

Mijn woord van welkom op het extra congres van 28 september vorig jaar sloot ik als volgt af:
"Welkom op het congres van de vereniging die Partij van de Arbeid heet. Een vereniging die in weerwil van wat velen denken en zeggen, juist met het oog op de toekomst, een naam te verliezen heeft."
Vandaag wil ik niet alleen die woorden herhalen maar u opnieuw en vanzelfsprekend namens het partijbestuur hartelijk welkom heten in dit markante gebouw - de Vereeniging- ieder jaar weer begin- en eindpunt van de Vierdaagse, een evenement waarin veel wordt afgezien en de eindstreep altijd verder weg is dan gedacht. Maar eenmaal over die streep en de wonden gelikt ziet de wereld er weer anders uit. Volhouden, blijft het devies.
Aan het begin van het septembercongres heb ik namens het partijbestuur verantwoording afgelegd voor ons doen en laten gedurende de hete zomer van vorig jaar. Bij die gelegenheid heb ik ook aangegeven waar we ons in het toen voorliggende half jaar op zouden concentreren:

* de voorbereiding van dit congres over de toekomst van partij en verzorgingsstaat;
* de reorganisatie van het partijbureau waarvoor externe adviseurs een basis hadden gelegd en waarvan de uitwerking en uitvoering na 28 september inderdaad snel ter hand zijn genomen.

Over beide onderwerpen wil ik straks nog wat uitvoeriger spreken maar ik zou het belang van de gebeurtenis tekort doen wanneer ik geen gewag zou maken van het feit dat dit ook in personeel opzicht een belangrijk congres wordt. We kiezen een nieuwe voorzitter en eerste vice-voorzitter van de partij.
Ze komen voor een enorme klus te staan. Het was niet die wetenschap die mij van een nieuwe kandidatuur heeft doen afzien. Toen twee van de voorzitterskandidaten hun bod om gezamenlijk op te trekken bij het partijbestuur meldden heb ik (voorafgaand aan de diskussie daarover) de bereidheid uitgesproken mij terug te

trekken wanneer het bestuur in meerderheid de mogelijkheid van wat "de koppeling" is gaan heten aan het congres zou willen voorleggen. Dat bleek het geval. Het zou de doorzichtigheid van het politieke bedrijf geen goed hebben gedaan wanneer ik mijzelf daarna opnieuw in de strijd zou hebben gemengd. Inmiddels prijs ik me gelukkig met het feit dat door de inzet van ontzettend veel mensen onder dikwijls moeilijke omstandigheden dezer dagen door partijraad en congres een aantal beslissingen kunnen worden genomen waardoor we ons inhoudelijk en organisatorisch uit het defensief los kunnen maken en een nieuw hoofdstuk in onze geschiedenis kunnen gaan schrijven. Jo Ritzen zei vorige week op de radio dat de sociaal-democratie in Nederland veel crises heeft gekend en daar altijd gelouterd uit tevoorschijn is gekomen. Een minister van onderwijs zegt zulke dingen niet voor niks. Hij heeft er -zoals Jos van Kemenade dat pleegt te zeggen- voor doorgeleerd. Met z'n allen kunnen we ervoor zorgen dat-ie gelijk krijgt. Ik wens de nieuwe voorzitter en de nieuwe vice-voorzitter bij voorbaat en van harte al het goede in de bijzondere rol die zij in dat proces moeten gaan
vervullen.
Ik geloof niet dat ik erg overdrijf wanneer ik constateer dat de Partij van de Arbeid in het voorbije halfjaar opnieuw in het middelpunt van de belangstelling heeft gestaan. Over de omvang van wat in het jargon wel "free publicity" wordt genoemd, hoefden en hoeven we ons niet te beklagen. Dreigde de aandacht even te verslappen dan was er altijd wel iemand die spontaan aktie ondernam om weer wat kolen op het vuur te gooien. Zo konden we ons voortdurend koesteren in de warmte van velen. De Partij van de Arbeid was en is van iedereen.
Een collectief goed. Een publiek bezit. Lang zullen we leven. Al dat medeleven kon niet verhinderen dat we ook in de afgelopen maanden meer leden hebben moeten uitschrijven dan we konden inboeken. Er zijn mensen die vinden dat je het slechte nieuws bij gelegenheden als deze eigenlijk niet uit moet venten. Maar ik vind dat we er bij het begin van een congres niet aan voorbij mogen gaan. We hebben de werkelijkheid onder ogen te zien. Die werkelijkheid stelt ons voor de opgave om weer zodanig aan de weg te gaan timmeren dat degenen die hebben afgehaakt geprikkeld worden de gelederen te komen versterken en dat mensen die vinden dat de Partij van de Arbeid een belangrijke factor in de Nederlandse politiek moet blijven hun schroom overwinnen.

Gelukkig is er ook goed nieuws te melden. Heel veel mensen zijn ons als lid trouw gebleven en hebben hun financiële bijdrage verhoogd. Dat was méér dan een druppel op de gloeiende plaat. We zijn daar al degenen die het betreft erg erkentelijk voor. Dat laat overigens onverlet dat we bij de reorganisatie van het partijbureau voor pijnlijke
beslissingen staan. Hier en nu wil ik daarom onze waardering uitspreken voor al degenen die ervoor zorgen dat tijdens een ingrijpende verbouwing het werk - zoals de organisatie van dit congres- doorgaat.
Er wordt inmiddels een nieuwe organisatie op poten gezet, met alle neveninstellingen wordt gesproken over de bijdrage die zij kunnen leveren aan het vernieuwingsproces, tussen "Amsterdam" en "Den Haag" zijn de contacten geïntensiveerd met begrip voor wederzijdse posities en verantwoordelijkheden. Er is veel in gang gezet dat in de loop van dit jaar zijn beslag moet krijgen. De beslissingen die de partijraad gisteravond heeft genomen en de beslissingen die uw congres gaat nemen kunnen het vertrouwen in de voortgang versterken resp. het wantrouwen dat bestaat een beetje temperen.

Congres,

De namen van twee partijgenoten zullen onverbrekelijk aan deze tweedaagse bijeenkomst verbonden blijven: Van Kemenade en Wolfson. Zij leidden commissies die partij kozen door niemand aan de kant te zetten. Het resultaat van hun beider werk wordt bij toeval tijdens dit congres besproken. Echter, vorm en inhoud, doel en middel zijn ten nauwste met elkaar verbonden. Uit het voorwoord van "Een partij om te kiezen": "Het spreekt overigens vanzelf dat de aantrekkelijkheid van een politieke partij en haar aandeel op de electorale markt niet alleen, en wellicht zelfs niet primair, bepaald worden door haar organisatie en haar wijze van optreden. In hoge mate wordt dit ook bepaald door datgene wat ze de kiezer te bieden heeft en door de wijze waarop ze dat doet. Het wenkend
perspectief en de wervende presentatie staan echter evenmin op zichzelf. Zij hangen ten nauwste samen met een goed functionerende politieke partij, die daarvoor de voeding en het draagvlak moet bieden en die de continuïteit daarvan dient te verzekeren. Een partij die burgers gelegenheid geeft om keuzen te maken en zo

invloed uit te oefenen op de publieke zaak en de inrichting van de samenleving."
Vandaag en morgen besluit de Partij van de Arbeid over de vlag en de lading. Over de manier waarop we onze doelmatigheid -organisatorisch en inhoudelijk- willen vergroten in een samenleving die sneller verandert dan veel politieke partijen kunnen bijbenen.
Als vereniging is de Partij van de Arbeid ongeveer even groot als de Korfbalbond en de Dienstenbond maar staan we op zeer grote afstand van Consumentenbond en KNVB. Nog geen 4 procent van de kiezers is lid van een politieke partij, driekwart procent van de Partij van de Arbeid. Binnen de partij staan eerder duizenden dan tienduizenden mensen aan de basis van besluitvorming en bij andere grote partijen is dat niet anders. Die mensen en de bestuurders die uit hun gelederen worden gerecruteerd dragen de politieke verantwoordelijkheid -daartoe door een afnemende kiezersstroom gelegitimeerd- voor wat er in dit land, in de provincie, in uw gemeente gebeurt.
Velen van u zijn in de afgelopen maanden betrokken geweest bij de diskussie over het rapport van de commissie Van Kemenade. In dat rapport noch in de partijbestuursresolutie is het beslissende woord geschreven over de veranderingen die noodzakelijk zijn. Sterker, rapporten noch resoluties zijn
beslissend voor veranderingen van een cultuur. Waar het om gaat is dat u uitspreekt en mogelijk maakt dat de Partij van de Arbeid meer "smoel" krijgt, spannend wordt en haar grenzen verlegt zodat veel meer leden van de Korfbalbond en Voetbalbond, van de Consumentenbond en de Dienstenbond, die in de samenleving allemaal een verschillend veld bespelen, zich via onze partij bij de politiek laten betrekken.
Als u mij op de man af vraagt: "Ben je er gerust op?" dan moet ik zeggen: "Nee." Waar onze beeldvorming in de afgelopen jaren mede is bepaald door de produktie van ideeënrijke paperassen moeten we constateren dat daar vervolgens op z'n minst te weinig mee is gedaan. Dat hebben we onszelf achteraf ook wel kwalijk genomen. Daar moeten we dus geen gewoonte van maken. Vandaag en morgen hebben we een mooie gelegenheid om te demonstreren dat we wel degelijk knopen kunnen doorhakken. Wie bij de stap die we nu moeten zetten aarzelt, wie wijziging wil in een cultuur en niet van een cultuur, wie taken en bevoegdheden centraal stelt en niet de opdracht onszelf om redenen van openheid en kwaliteit te bewijzen ten overstaan van burgers en kiezers, die doet onvoldoende recht aan de bedoelingen die in het

rapport van de commissie Van Kemenade zijn neergelegd. De topscorer van Ons Eibernest (dat is korfbal, naar mijn weten) en de doelverdediger van Enschedese Boys (voetballend onder de rook van FC Twente) zijn niet geïnteresseerd in de omvang van ons toekomstige congres maar in het onderwerp van debat, in hun mogelijke betrokkenheid daarbij, in het niveau van de diskussie.
Wanneer we de ballen nú niet in de korf gooien en in het doel koppen plaatsen we ons verder op achterstand en zal de rekening later toch betaald moeten worden. Partijvernieuwing moet. Doe het daarom goed.
Door de gebeurtenissen van vorige zomer heeft de besluitvorming over het rapport "Een partij om te kiezen" langer op zich laten wachten dan voorzien en is er een ruime gelegenheid geweest om er -dikwijls met "liefhebbers" onder elkaar- uitvoerig over te praten.
Bij "Niemand aan de kant" van de commissie Wolfson lag dat anders. Het moet daarbij een troostrijke gedachte zijn dat de grootste druk bij de leden van de commissie heeft gelegen.
Wij zijn hen voor het feit dat ze dat voor lief hebben willen nemen veel dank verschuldigd.
Op het congres van 28 september heb ik gezegd dat het niet aanging de voorstellen die we toen bespraken te etaleren als het enig denkbare begin van de noodzakelijke programmatische vernieuwing. Op 2 november is tijdens een bijeenkomst in Amersfoort de commissie Verzorgingsstaat haar werkzaamheden begonnen. In een korte inleiding zei Dik Wolfson bij die gelegenheid: "Een bijkomend nadeel van de oppositie is het ervaringsfeit dat ook het interne debat over programmatische vernieuwing aan momentum verliest. Dat noopt tot een inhaalslag als we regeren, en daar zijn we nu volop mee bezig. Wat zijn de uitdagingen van de jaren negentig? Met welke ideologische bagage treden we die tegemoet? Dat zijn de basisvragen van waaruit de commissie Verzorgingsstaat aan de slag is gegaan."
Het resultaat bespreken we vandaag. "Niemand aan de kant" heeft binnen en buiten de partij veel tongen en pennen in beweging gebracht. In de betreffende congresresolutie heeft
het partijbestuur het rapport een "werkbaar perspectief" genoemd. Het is aan ons allemaal en aan partijgenoten op meest aangelegen posities in het bijzonder om er een werkend perspectief van te maken. Thijs Wöltgens heeft onlangs tijdens een

partijbijeenkomst in Rotterdam voorgesteld om de Rijnmond tot een Wolfson-regio te maken, een proefgebied waarin de kwantiteit van de regelgeving op het gebied van arbeidsbemiddeling en sociale zekerheid ondergeschikt wordt gemaakt aan de vindingrijkheid en doelmatigheid van mensen die er in de praktijk voor moeten zorgen dat er om te beginnen minder mensen aan de kant blijven staan. Ik roep het kabinet, onze bewindslieden en onze afgevaardigden in Den Haag nadrukkelijk op om dergelijke initiatieven daadwerkelijk een kans te geven.
De voorzitter van het VNO, Rinnooy Kan, zei dat "Niemand aan de kant" vooral geschreven lijkt om de rust in de partij te herstellen. Wat mij betreft mag het nog lang onrustig blijven in de partij wanneer de vraag centraal staat hoe we iedereen bij de toekomst kunnen betrekken. Misschien dat de werkgeversorganisaties - onder zijn leiding- zich wat onrustiger zouden kunnen betonen over het mislukken van de afspraak die tienduizenden arbeidsplaatsen voor minderheden moest opleveren. Misschien ook moet er wel meer -zoals Dik Wolfson dat in ESB zegt -"van achteren naar voren" worden geschreven en gedacht. "Laten zien welke offers een gewenst resultaat vraagt; als u niemand aan de kant wenst, dan moet u ophouden met symptoombestrijding en cosmetische lastenverlagingen, en de veel grotere inspanningen gaan opbrengen die een volumebeleid vergt."
Hoezo "rust" wanneer een politieke partij - daartoe
geïnspireerd door haar uitgangspunten en uitgedaagd door een commissie van partijgenoten die een naam te verliezen hebben - uitspreekt om misschien wel de moeilijkste weg te zoeken teneinde grote maatschappelijke problemen in ieder geval zo dicht mogelijk bij een oplossing te brengen.
Congres,
Vandaag en morgen kiezen we voor de richting die we willen gaan om de brede verzorgingsstaat op nieuwe leest te schoeien en over de manier waarop we onze vereniging willen inrichten om dat proces van vallen en opstaan maatschappelijk hecht te verankeren.
Of er geen belangrijker dingen in de wereld zijn?
Zeker.
Het stuiten van de teloorgang van onze natuurlijke omgeving. Het eerlijk delen van eten, zorg, onderdak.
Het referendum in Zuid-Afrika, komende dinsdag.

Het bestrijden van vreemdelingenhaat, iedere dag maar vooral ook op 21 maart met zoveel als we kunnen.
Verkiezingen in Engeland en Amerika, binnenkort en wat later. (Dat ook de geest van Reagan en Thatcher een deuk mag worden toegebracht.)
En nog veel meer.
Maar dat ontslaat ons niet van de plicht om ons te bezinnen op de vraag hoe we als deeltje van een internationale beweging bij kunnen dragen aan een rechtvaardiger wereld - dichtbij en veraf.
We zouden de hele wereld willen verbeteren.
Laten we bij onszelf beginnen.